

Kurzus kódja(i): FLM-262.01
FLM-261.6
FLMD-221.2,
OT-MMK-141

Kurzus címe: FLM-262.01 Film és műfajiság: műfajelmélet
FLM-261.6 Bevezetés a tömegkultúra esztétikájába: műfajelmélet
FLMD-221.2 Filmelméleti előadás: műfajelmélet
OT-MMK-141 Bevezetés a tömegkultúra esztétikájába

Tanár neve: Pápai Zsolt

Kurzus időpontja, helye: kedd 16 00-17 30 34

Kurzus típusa: előadás

Kurzus leírása: A kurzus a tömegkultúra esztétikájának kitüntetetten fontos területét igyekszik feltérképezni: a kulturális produktumok csoportosításában és értelmezésében az egyik legelterjedtebb módszernek tekinthető műfaji klasszifikáció alapkérdéseit vizsgálja. A műfajelmélet hihetetlenül szerteágazó problémakomplexumból kiemelten tárgyaljuk a műfajok rituális és ideológiai funkcióinak különbségeit, a műfajok életének (változásainak) elméleteit, műfajiság és szerzőiség kérdéseit. A témák nem feltétlenül másfélórások: lesznek olyanok, melyekkel többet, és lesznek, melyekkel kevesebbet foglalkozunk.

Egyes témák összeérnek az ugyancsak általam az első félévben tartott – egyes hallgatók számára „Filmelméleti alapozó”, másoknak „Mozgóképelemélet” címen meghirdetett – bevezető kurzussal. Az átfedések kikerülhetetlenek, hiszen ott is, itt is műfajelméleti kérdésekről van szó, mindazonáltal jelen kurzus mélyebben elméleti jellegű: az ott gyakran épp csak felvetett kérdéseket alaposabban megvitatjuk.

A kurzuson 10 film kötelező, ezeken felül vannak olyan alapművek, melyek ismeretét evidenciának tekintem. A következő filmekről van szó: Wilder: *Double Indemnity*, Altman: *McCabe & Mrs. Miller*, Kertész: *Casablanca*, Zinnemann: *High Noon*, Szabó: *Mephisto*, Hitchcock: *The Birds*, Hitchcock: *Psycho*, Fassbinder: *Angst essen Seele auf – A félelem megeszi a lelket*, Lynch: *Blue Velvet*, Woo: *The Killer*.

Az ismertnek vett filmekkel együtt tehát 20 filmet kell feltétlenül abszolválniuk a hallgatóknak. Ezen filmek *mindegyikével* kapcsolatban előfordulhatnak kérdések a vizsgadolgozat feltételeként megírandó filmismereti teszten.

Témák

1. A műnem és a műfaj az irodalomban. A filmes műnemek. A filmműfaj(iság) definíciója. Műfaji komponensek.
2. A filmműfajok és a tömegkultúra. A filmműfajok taxonómiája. A műfaji klasszifikáció alapproblémái. A műfajkeveredés kérdései.
 - Laughton: *The Night of the Hunter*
3. A filmműfaj és a befogadó. Műfaj és hatás.
 - Chaplin: *The Kid* vagy *Gold Rush* vagy *Modern Times*
4. A filmműfaj intézménytörténeti kontextusban. Filmműfaj és ipar.
 - Minnelli: *The Bad and the Beautiful*
5. A filmműfajok élete(i). A „növekedés, virágzás, hanyatlás” sémája. A formalista modell. A filmműfajok lokális variánsai.

-
- Leone: *The Good, the Bad, and the Ugly*
6. A filmműfajok elméletei. A filmműfajok funkciói.
 - Sirk: *All that Heaven Allows*
 7. A filmműfaj kultúrtörténeti kontextusban. Az archetípusok kultúrája.
 - Cooper – Schoedsack: *King Kong*
 8. Filmműfaj és ideológia.
 - Coppola: *The Godfather*
 9. A filmműfaj társadalomtörténeti kontextusban. A műfaji módosulások társadalomtörténeti olvasatai.
 - Hamza D.: *Egy fiúnak a fele*
 10. A filmműfaj technikatörténeti kontextusban. Műfaj, elbeszélés, vizualitás. Narrativitás versus látvány a kortárs tömegfilmben.
 - Spielberg: *Close Encounters of the Third Kind*
 11. A filmműfaj stílustörténeti kontextusban. Filmműfaj és filmstílus. Filmműfaj és szerzőiség. Peckinpah, Kubrick és Altman példája.
 - Peckinpah: *Pat Garrett & Billy the Kid* (kizárólag a Turner Entertainment által 1988-ban rekonstruált változat elfogadható!)
 12. Összegzés. Műfajtudatos filmbefogadás. A műfaji elemzés stratégiái.
-

Kurzus teljesítésének követelményei: Az órai anyag és a kötelező filmek ismerete. A vizsgadolgozat megírásának feltétele egy filmismereti teszt abszolválása, legalább 70%-os eredménnyel.

Elsajátítandó kompetenciák és módszerek Az erősen elméleti jellegű kurzus legfontosabb célja, hogy a gyakorlatban is felhasználható – filmelemzésekhez segítséget nyújtó – ismereteket közvetítsen a hallgatók számára.

Kötelező filmek: A következő filmek ismeretét evidenciának veszem:
Altman: *McCabe & Mrs. Miller*
Fassbinder: *Angst essen Seele auf – A félelem megeszi a lelket*
Hitchcock: *Psycho*
Hitchcock: *The Birds*
Kertész: *Casablanca*
Lynch: *Blue Velvet*
Szabó: *Mephisto*
Wilder: *Double Indemnity*
Woo: *The Killer*
Zinnemann: *High Noon*

További kötelező filmek:

2. témához: Laughton: *The Night of the Hunter*
 3. témához: Chaplin: *The Kid* vagy *Gold Rush* vagy *Modern Times*
 4. témához: Minnelli: *The Bad and the Beautiful*
 5. témához: Leone: *The Good, the Bad, and the Ugly*
 6. témához: Sirk: *All that Heaven Allows*
 7. témához: Cooper – Schoedsack: *King Kong*
 8. témához: Coppola: *The Godfather*
 9. témához: Hamza D.: *Egy fiúnak a fele*
 10. témához: Spielberg: *Close Encounters of the Third Kind*
 11. témához: Peckinpah: *Pat Garrett & Billy the Kid* (kizárólag a Turner Entertainment által 1988-ban rekonstruált változat elfogadható!)
-

- Ajánlott irodalom:** ALTHUSSER, Louis: Ideológia és ideologikus államapparátusok. In: KISS Attila Atilla – KOVÁCS Sándor S.K. – ODORICS Ferenc (eds.): *Testes könyv*. Szeged: Ictus–JATE, 1996. pp. 373–412.
- ALTMAN, Rick: A film és a műfajok. In: NOWELL-SMITH, Geoffrey (ed.): *Oxford Filmenciklopédia*. Budapest: Glória, 1998. pp. 284–294.
- ALTMAN, Rick: A Semantic/Syntactic Approach to Film Genre. In: GRANT, Barry Keith (ed.): *Film Genre Reader III*. Austin: University of Texas Press, 2003. pp. 27–41.
- ALTMAN, Rick: *Film/Genre*. London: BFI/Palgrave Macmillan, 1999. pp. 13–29. és pp. 123–143.
- ARISZTOTELÉSZ: *Poétika* (bármelyik kiadás megfelelő)
- BERRY, Sarah: Genre. In: MILLER, Toby – STAM, Robert (eds.): *A Companion to Film Theory*. Wiley–Blackwell, 2004. pp. 25–44.
- BORDWELL, David: *Making Meaning. Inference and Rhetoric in the Interpretation of Cinema*. Cambridge – London: Harvard University Press, 1988. pp. 146–151.
- BUKATMAN, Scott: A mesterséges végtelen. A trükkfelvételekről és a fenségéről. *Metropolis* (2003) no. 2. pp. 10–26.
- CARROLL, Noël: Film, Emotion, and Genre. In: CARROLL, Noël: *Engaging the Moving Image*. New Haven – London: Yale University Press, 2003. pp. 59–87.
- CASETTI, Francesco: *Filmelméletek 1945–1990*. Budapest: Osiris, 1998. pp. 251–255.
- COLLINS, Jim: Genericity in the Nineties: Eclectic Irony and the New Sincerity. In: COLLINS, Jim – RADNER, Hilary – PREACHER COLLINS, Ava (eds.): *Film Theory Goes to the Movies*. London – New York: Routledge, 1992. pp. 242–263.
- COMOLLI, Jean-Luc – NARBONI, Jean: Film / Ideológia / Kritika. <http://apertura.hu/2006/tel/comolli/index.html>
- DERRY, Charles: A suspense, amitől a néző visszafojtja lélegzetét. *Metropolis* (2007) no. 3. pp. 30–46.
- ELSAESSER, Thomas: A kudarc pátosza – amerikai filmek az 1970-es években. Jegyzetek a motiválatlan hősről. *Metropolis* (2010) no. 3. pp. 56–65.
- ELSAESSER, Thomas: A hang és a téboly történetei. Jegyzetek a családi melodramáról. *Metropolis* (2012) no. 3. pp. 14–35.
- FRYE, Northrop: *A kritika anatómiája*. Budapest: Helikon, 1998. pp. 113–213.
- GENETTE, Gérard, Műfaj, „típus”, mód. In: KANYÓ Zoltán – SÍKLAKI István (eds.): *Tanulmányok az irodalomtudomány köréből*. Budapest: Tankönyvkiadó, 1988. pp. 209–245.
- GRANT, Barry Keith: *Film Genre: From Iconography to Ideology*. London – New York: Wallflower, 2007. pp. 4–39.
- GRODAL, Torben: A fikció műfajtipológiája. In: KOVÁCS András Bálint – VAJDOVICH Györgyi (eds.): *A kortárs filmelmélet útjai*. Budapest: Palatinus, 2004. pp. 320–355.
- GUNNING, Tom: „Nagyon finom teveszőr ecsettel rajzolták”: a filmes műfajok eredetei. In: KOVÁCS András Bálint – VAJDOVICH Györgyi (eds.): *A kortárs filmelmélet útjai*. Budapest: Palatinus, 2004. pp. 273–291.
- GUNNING, Tom: Az attrakció mozija: A korai film, nézője és az avantgárd. In: KOVÁCS András Bálint – VAJDOVICH Györgyi (eds.): *A kortárs filmelmélet útjai*. Budapest: Palatinus, 2004. pp. 292–303.
- GUNNING, Tom: Nonkontinuitás, kontinuitás, diszkontinuitás: a korai filmek műfajainak elmélete. In: KOVÁCS András Bálint – VAJDOVICH Györgyi (eds.): *A kortárs filmelmélet útjai*. Budapest: Palatinus, 2004. pp. 304–319.
- HALL, Stuart: A kulturális identitásról. In: Feischmidt Margit (ed.): *Multikulturalizmus*. Budapest: Osiris, 1997. pp. 60–84.

- HAMAR Péter: A játékfilm műnemeinek és műfajainak rendszere. Nyíregyháza, 1987.
- HAYWARD, Susan: *Cinema Studies. The Key Concepts*. London – New York: Routledge, 2001. pp. 165–171.
- JARVIE, Ian C.: A western és a gengszterfilm: néhány mítosz szociológiája. In: JÓZSA Péter (ed.): *Művészetszociológia*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1978. pp. 107–119.
- KING, Geoff: Látványosság, elbeszélés és a látványorientált hollywoodi blockbuster. *Metropolis* (2012) no. 4. pp. 8–18.
- KIRÁLY Jenő: *A film szimbolikája I/1. A filmkultúra filozófiája és a filmalkotás szemiotikai esztétikája*. Kaposvár – Budapest: Kaposvári Egyetem Művészeti Kar Mozgóképkultúra Tanszék – Magyar Televízió Zrt., 2010.
- KIRÁLY Jenő: *Frivol múzsa*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1993. pp. 367–381. és pp. 784–786.
- KIRÁLY Jenő: *Mágikus mozi. Műfajok, mítoszok, archetípusok a filmkultúrában*. Budapest: Korona, 1998. pp. 23–52. és pp. 53–84.
- KIRÁLY Jenő: *Mozifolklór és kameratöltőtoll. A populáris filmkultúra elméletéhez*. Filmművészeti Könyvtár 72. Budapest: MFIFA, 1983. pp. 139–299.
- KISS Gábor Zoltán (ed.): *Narratívák 10. A narrációtól az attrakcióig*. Budapest: Kijarat, 2011.
- KITSES, Jim: *Horizons West. Directing the Western from John Ford to Clint Eastwood*. New Edition. London: BFI. 2004. pp. 173–199.
- LÉVI-STRAUSS, Claude: *Strukturális antropológia*. Budapest: Osiris, 2001. I. kötet, pp. 164–183.
- MAN, Glenn: *Ideology and Genre in the Godfather Films*. In: BROWNE, Nick (ed.): *Francis Ford Coppola's The Godfather Trilogy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. pp. 109–132.
- MOINE, Raphaëlle: *Cinema Genre*. Blackwell Publishing, 2008. pp. 1–26.
- NEALE, Steve: Definitions of Genre. In: NEALE, Steve: *Genre and Hollywood*. London – New York: Routledge, 2000. pp. 7–26.
- NEALE, Steve: Műfajkérdések. In: NAGY Zsolt (ed.): *Tarantino előtt 1. Tömegfilm a nyolcvanas években*. Budapest: Új Mandátum, 2000. pp. 12–44.
- PÁPAI Zsolt – VARGA Balázs: Hollywoodon innen és túl. Bevezető a magyar műfaji film összeállításához. *Metropolis* (2010) no. 1. pp. 8–22.
- PÁPAI Zsolt: Új-Hollywood Frankenstein doktora. Tim Burton. In: PÁPAI Zsolt – VARGA Balázs (eds.): *Korszakalkotók. Kortárs amerikai filmrendezők*. Budapest: Tudással a Jövőért Közhasznú Alapítvány, 2013. pp. 145–175.
- PÁPAI Zsolt: Márkaérezék. Steven Spielberg. In: PÁPAI Zsolt – VARGA Balázs (eds.): *Korszakalkotók. Kortárs amerikai filmrendezők*. Budapest: Tudással a Jövőért Közhasznú Alapítvány, 2013. pp. 49–77.
- PÁPAI Zsolt: Serpenyő és puska. Hangnemváltás és kevert hangnem. *Filmvilág* (2010) no. 11. pp. 42–45.
- PÁPAI Zsolt: Táncolni, gépfegyverszóra. John Woo portréjához. In: ZALÁN Vince (ed.): *Filmrendezőportrék*. Budapest: Osiris, 2003. pp. 339–352.
- PIOTROVSZKIJ, A.: A filmműfajok elméletéhez. In: *A film poétikája*. Filmművészeti Könyvtár 58. Budapest: MFIFA, 1978. pp. 175–209.
- PLANTINGA, Carl: Emotion and Affect. In: LIVINGSTONE, Paisley – PLANTINGA, Carl (eds.): *The Routledge Companion to Philosophy and Film*. London – New York: Routledge, 2009. pp. 86–96.
- PROPP, Vlagyimir Jakovlevics: *A mese morfológiája*. Budapest: Osiris – Századvég, 1995.
- RAY, Robert B.: *A Certain Tendency of the Hollywood Cinema, 1930–1980*. Princeton: Princeton University Press, 1985.
- SHATZ, Thomas: *Hollywood Genres. Formulas, Filmmaking, and the Studio System*. New York: McGraw-Hill, 1981. pp. 36–41.

-
- STAIGER, Janet: Hybrid or Inbred: The Purity Hypothesis and Hollywood Genre History. In: GRANT, Barry Keith (ed.): *Film Genre Reader III*. Austin: University of Texas Press, 2003. pp. 185–199.
- TINYANOV, Jurij: *Az irodalmi tény és Az irodalmi fejlődésről*. In: Uő.: *Az irodalmi tény*. Budapest: Gondolat, 1981. pp. 5–25. és 26–39.
- TODOROV, Tzvetan: *A műfajok eredete*. In: KANYÓ Zoltán – SÍKLAKI István (eds.): *Tanulmányok az irodalomtudomány köréből*. Budapest: Tankönyvkiadó, 1988. pp. 283–295.
- TODOROV, Tzvetan: Az irodalmi műfajok: In: TODOROV, Tzvetan: *Bevezetés a fantasztikus irodalomba*. Budapest: Napvilág Kiadó, 2002. pp. 7–23.
- TUDOR, Andrew: Genre. In: GRANT, Barry Keith (ed.): *Film Genre Reader III*. Austin: University of Texas Press, 2003. pp. 3–11.
- VASÁK Benedek Balázs: Bevezetés a műfajelmélet-összeállításhoz. *Metropolis* (1999) no. 3. pp. 6–11.
- VISCH, Valentijn – TAN, Ed S.: Történet kontra stílus. A műfajspecifikus események és a filmes megvalósítások összevetése a nézők műfajfelismerésére gyakorolt hatásuk alapján. *Metropolis* (2014) no. 2. pp. 6–22.
- WEDDLE, David: Vad bandák. Sam Peckinpah: A megreformált vadnyugat 1–5. *Filmvilág* (2004) nos. 5–6–7–8–9.
- WELLEK, René – WARREN, Austin: *Az irodalom elmélete*. Budapest: Gondolat, 1972. pp. 342–360.
- WILLIAMS, Linda: Film Bodies: Gender, Genre, and Excess. In: GRANT, Barry Keith (ed.): *Film Genre Reader III*. Austin: University of Texas Press, 2003. pp. 141–159.
- WRIGHT, Will: A hatlövetű és a társadalom. In: BERKES Ildikó (ed.): *A western. Antológia*. Budapest: MFIFA, 1981. pp. 20–51.
-